

УДК 347.221

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-10>**Никончук В.М.***кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»***Nykonchuk Viktoriia***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at Department of Management
Private Higher Education Establishment
«Academician Stepan Demianchuk International University
of Economics and Humanities»*

ТОРГОВА МАРКА ТА ЇЇ РОЛЬ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

TRADEMARK AND ITS ROLE IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL COMPLEX

АНОТАЦІЯ

Одним із важливих елементів інтелектуальної власності є зареєстровані торгові марки, які становлять значну частину інтелектуальної діяльності. У статті досліджено роль та розвиток торговельних марок, обґрунтовано можливості їх інтелектуального захисту. Проаналізовано динаміку кількості заявок на торговельні марки, визначено пріоритетні напрями захисту інтелектуальної власності, яка активно зростає в останні часи в усьому світі, у тому числі в Україні, зокрема збільшується кількість заявок на сорти рослин. Розкрито процедуру реєстрації торгових марок, яка сприяє їх зростанню як на національному, так і на міжнародному ринку. Це полегшить просування вітчизняної продукції, зокрема поза межами країни. Подальші дослідження у цій сфері можуть стосуватися розроблення ефективних систем розвитку торгових марок українських компаній з урахуванням динаміки міжнародних ринків.

Ключові слова: торгова марка, сорти рослин, патент, інтелектуальна власність, інноваційна діяльність.

АННОТАЦИЯ

Одним из важных элементов интеллектуальной собственности являются зарегистрированные торговые марки, которые составляют значительную часть интеллектуальной деятельности. В статье исследованы роль и развитие торговых марок, обоснованы возможности их интеллектуальной защиты. Проанализирована динамика количества заявок на торговые марки, определены приоритетные направления защиты интеллектуальной собственности, которая активно развивается в последнее время во всем мире, в том числе и в Украине, в частности увеличивается количество заявок на сорта растений. Раскрыта процедура регистрации торговых марок, которая способствует их росту как на национальном, так и на международном рынке. Это облегчит продвижение отечественной продукции, в частности за пределами страны. Дальнейшие исследования в этой сфере могут касаться разработки эффективных систем развития торговых марок украинских компаний с учетом динамики международных рынков.

Ключевые слова: торговая марка, сорта растений, патент, интеллектуальная собственность, инновационная деятельность.

ANNOTATION

One of the important elements of intellectual property is registered trademarks, which are a significant part of intellectual activity. The article examines the role and development of trademarks, justifying the possibility of their intellectual protection. As Ukraine has a strong production potential and favorable natural and climatic conditions for conducting highly profitable agricultural business, the

feasibility of introducing new innovative technologies in agricultural production is justified. The study analyzes the dynamics of the number of applications for trademarks, identifies priority areas for the protection of intellectual property, which is actively growing in recent years around the world and, in particular, in Ukraine, increasing the number of applications for plant varieties. The total share of applications received in the top five offices worldwide increased from 63.7% in 2017 to 66.2% in 2018. The main component of such growth is a significant increase in supply in China and Ukraine. Seven of the top 10 offices received more applications from residents than from non-residents. The share of Chinese residents (90.7%) was the highest among these agencies. In contrast, Australia, Canada and Ukraine received more than half of their applications from non-resident applicants. While applicants from the four leading countries submitted most of their applications either abroad or at the regional office, Chinese representatives applied almost exclusively at home. Like the Chinese applicants, applicants from Japan, the Republic of Korea, the Russian Federation and Ukraine also applied mainly in national offices, reflecting a growing confidence in the operation of national offices as reliable institutions. Therefore, the processes of European integration in Ukraine encourage Ukrainian manufacturers to intensify trademark registration procedures, promote their growth in both national and international markets. This will promote domestic products, especially outside the country. Further research in this area may relate to the development of effective brand development systems for Ukrainian companies, taking into account the dynamics of international markets.

Key words: trademark, plant varieties, patent, intellectual property, innovative activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Одним із головних напрямів розвитку національної економіки є її агропромисловий комплекс. Україна має потужний виробничий потенціал та сприятливі природно-кліматичні умови для ведення високорентабельного аграрного бізнесу. Науковий потенціал учених-аграріїв також дає змогу сподіватися на впровадження нових інноваційних технологій у сільськогосподарське виробництво.

Нині у зв'язку з нестійким економічним становищем в агропромисловому комплексі спостерігається тенденція зниження інноваційної активності сільськогосподарських товаро-

виробників. У зв'язку із цим необхідним стає розроблення пріоритетних напрямів захисту інтелектуальної власності, їх освоєння у сільськогосподарському виробництві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Економічний та організаційний контекст відносин інтелектуальної власності висвітлюється у наукових працях багатьох учених, серед яких – Н.Г. Вовченко [8], О.Б. Іванова [8], О.Д. Костоглодова [8], Ю.А. Колесніков [9], Т.В. Епіфанова [9], А.М. Юсенко [9]. Суттєву роль у дослідженні проблем та формуванні обґрунтованої відповідної бази знань відіграють експерти міжнародних організацій, консалтингові компанії [6; 7], періодичні аналітичні звіти [3–5], що також привертає все більшу увагу наукового співтовариства й сприяє глибокому та різнобічному дискурсу.

Проте недостатньо досліджено специфіку реалізації відносин інтелектуальної власності в аграрній економіці, не визначено наслідки застосування тієї чи іншої політики інтелектуальної власності стосовно результатів агродосліджень.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вивчення ролі та розвитку торговельних марок в агропромисловому комплексі, обґрунтування можливості їх інтелектуального захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Одним із важливих елементів інтелектуальної власності є зареєстровані торгові марки. Зареєстрована торгова марка надає її власнику важливі ексклюзивні права. Торгові марки компаній становлять основу інтелектуальної діяльності у сфері захисту прав інтелектуальної власності. За оцінками, у 2018 р. у всьому світі було подано 10,9 млн заявок на

торгові марки, це приблизно на 1,7 млн більше, ніж у 2017 р., що відповідає приросту на 19,2% (рис. 1). Зростання відбувається дев'ятий рік поспіль, але майже на 11% пунктів нижче, ніж приріст майже на 30%, що спостерігався у 2017 р. Сьогодні подано вдвічі більше заявок на торгову марку, ніж у 2014 р., через високі річні темпи зростання, що зафіксовано в останні роки. Насправді на сім останніх із 15 років припадає двозначне зростання, причому тільки за два періоди з них кількість заявок зменшилася.

В організації процедур реєстрації торгових марок на національному та регіональному (суб-регіональному світовому) рівнях мають розбіжності. За розбіжностей у системах подачі заявок у національні та регіональні офіси здійснюється узгодження за допомогою програми врахування класів. З упровадженням програми імплементації заявок на реєстрацію торгових марок на національному та регіональному рівнях кількість поданих торговельних марок за класами у 2018 р. збільшилася на 15,5% порівняно з попереднім роком. Загальна кількість класів заявок досягнула 14,3 млн (рис. 2).

Виключивши високу кількість заявок по класах на 2018 р. для Китаю, отримаємо, що подання заявок на торгові марки в інших країнах виросло на 4,5%.

Одним із головних напрямів розвитку національної економіки в Україні є її агропромисловий комплекс. Україна має у своєму розпорядженні 30% світового чорнозему. Це надзвичайно сильна відправна точка для подальшого розвитку сільського господарства. Воно, як і раніше, буде однією з найважливіших галузей української економіки. Причому сектори, які пов'язані із сільськогосподарською галуззю (переробка, торгівля, постачання сировини), теж мають великий потенціал. Щоб

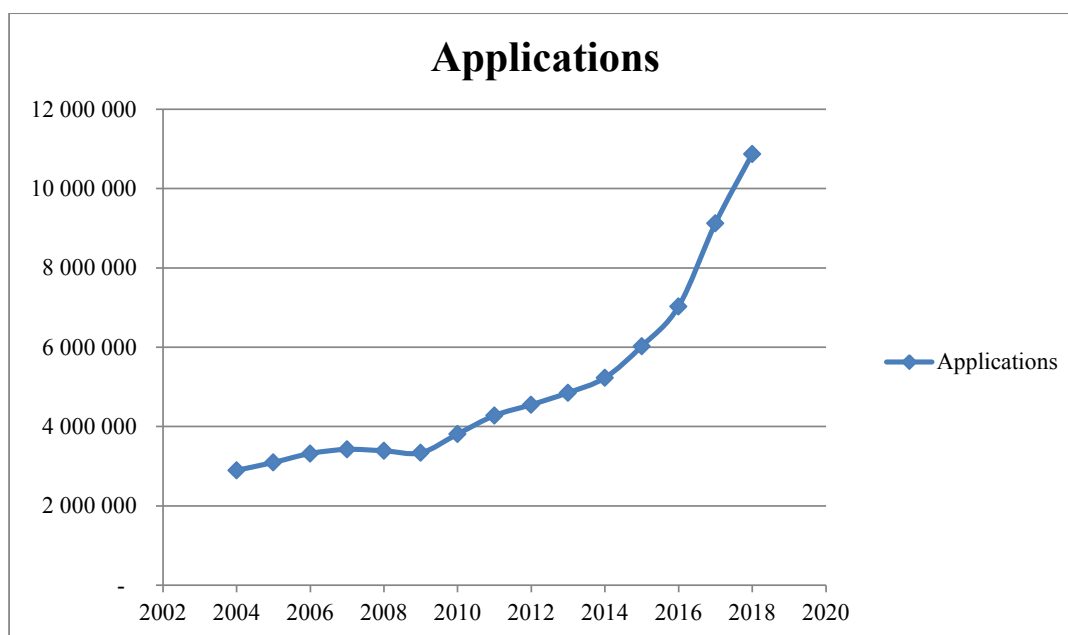

Рис. 1. Кількість поданих заявок на торгові марки у світі, 2004–2018 рр. [1]

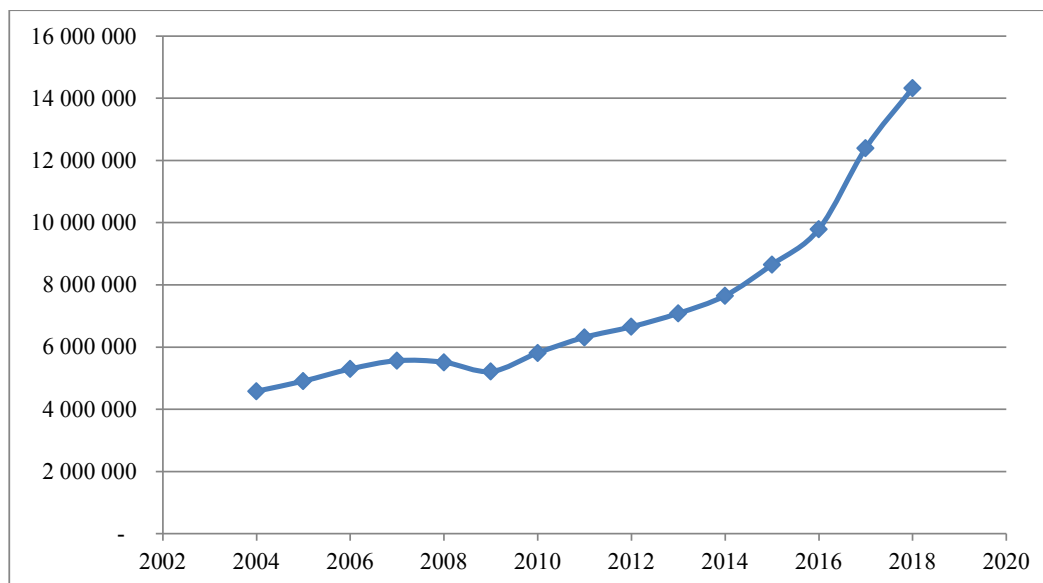

Рис. 2. Загальна кількість заявок на торговельні марки у світі за 2004–2018 рр. [1]

залишатися конкурентоспроможними і розвиватися, українське сільське господарство потребує розвитку інфраструктури, проведення досліджень, розробок та інновацій [2; 5].

Тому доцільно проаналізувати один із пріоритетних напрямів захисту інтелектуальної власності, який активно зростає в останні часи в усьому світі, у тому числі в Україні, – заявки на сорти рослин (рис. 3).

КНР залишається офісом із найбільшим числом поданих заявок у 2018 р. – 5 760 заявок. Зараз на офіс Китаю припадає понад чверті заявок на сорти рослин, представлених у всьому світі. CPVO отримала 3 554 заявки, що становить 17,6% усієї їх кількості. За CPVO слідують національний офіс Сполучених Штатів Америки (1 609), Україна (1 575) та Японія (880). Китай показує зростання у цьому сегменті в середньо-

му на 29%. Зростання сформовано практично за рахунок збільшення заявок резидентів. Серед наступних п'яти найкращих офісів: Бюро Євросоюзу із сортів рослин (CPVO) (+ 3,9%), США (+ 3,3%) та Україна (+ 17,1%) мають зростання, тоді як Японія (–13,6%) була єдиною країною, що зазнала зниження показників в цій сфері. Подача заявок резидентами сприяла зростанню в Китаї та США, тоді як зростання кількості подань нерезидентів призвело до зростання в Україні. Зниження кількості подач заявок в офісі Японії було результатом різкого падіння кількості заявок нерезидентами.

Сукупна частка заявок, що надійшли до п'ятих найкращих офісів у всьому світі, зростає з 63,7% у 2017 р. до 66,2% у 2018 р. Основний складник такого зростання – значне збільшення подач у Китаї та Україні.

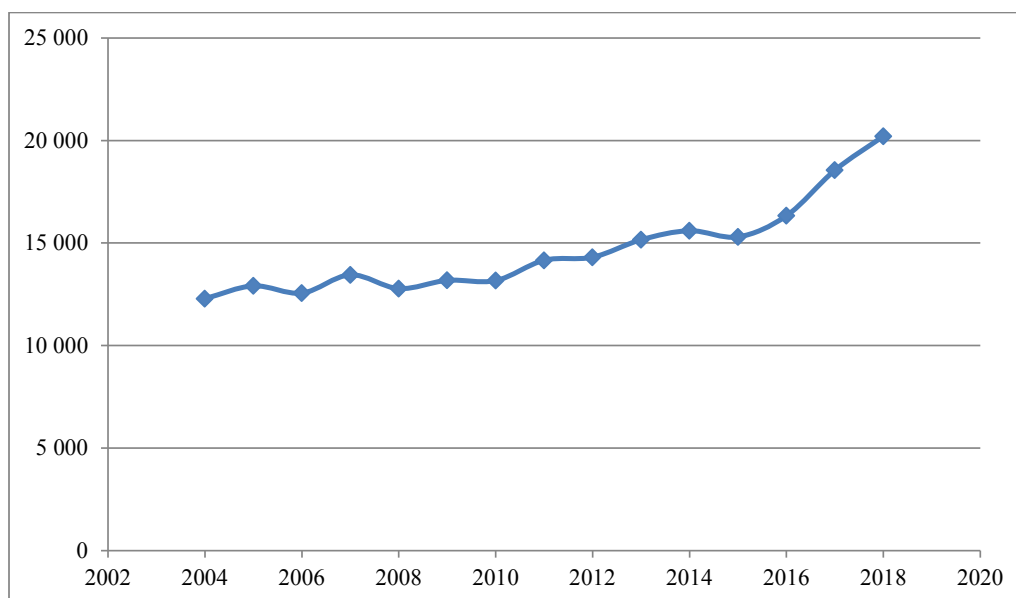

Рис. 3. Кількість поданих заявок на винайдені сорти рослин у світі за 2004–2018 рр. [4]

Сім із 10 найкращих офісів отримали більше заявок від резидентів, аніж від нерезидентів. Частка резидентів Китаю (90,7%) була найвищою серед цих відомств. На противагу цьому Австралія, Канада та Україна отримали більше половини їх заявок від заявників-нерезидентів.

На офіси країн із високим рівнем доходу припадає найбільша частка (47,4%) сортів рослин, отриманих у 2018 р. Однак цей показник помітно знизився, до 72,7%, і відповідає рівню, який було досягнуто десять років тому, у 2008 р. Офіси групи з доходом вище середнього рівня, з іншого боку, показали збільшення з 24,7% у 2007 р. до 42,0% у 2018 р. Такий прогрес переважно зумовлений збільшенням кількості подач заявок у Китаї. Частка групи з нижчими, ніж середні, доходами також збільшилася – з 2,6% у 2008 р. до 10,5% у 2018 р. Країнами-лідерами у цій групі є Марокко, Україна та В'єтнам.

Уперше офіси в Азії отримали найбільше заявок, що становить 39,4% від усіх заявок на сорти рослин у 2018 р. Подача заявок в азіатські офіси більш ніж подвоїлася порівняно з 2008 р., коли їхня частка становила 23,6%. Незважаючи на це, у Європі спостерігається зменшення її частки з 45,1% у 2008 р. до 38,7% у 2018 р. Зростання загальної кількості заявок спостерігається в Латинській Америці і країнах Карибського басейну (ЛАС) (7,3%) та Африці (2,5%) з 2008 по 2018 р., але не в такому темпі, як в Азії. Частка обох груп трохи знизилася. Невеликих падінь кількості заявок зазнали Північна Америка (9,6%) та Океанія (на 2,5%) у 2018 р. порівняно з 2008 р.

Розглянемо ситуацію з подачею заявок на нові сорти рослин у розрізі окремих країн. Заявники з Китаю були найактивнішими заявниками у світі в 2018 р. Представники Китаю подали 5 254 заявки на сорти рослин. Це означає зростання на 30% порівняно з попереднім роком. Такі темпи є найбільш високими серед усіх країн. За китайськими заявниками слідує заявники з Нідерландів, які подали

3 616 заявок, США (2 308), Франція (1,066) та Німеччина (1,046). Німеччина (+20,4%), США (+9,5%) та Нідерланди (+7,5%) спостерігали зростання, тоді як у Франції цей показник знизився на 1,8%. Швидке подання заявок із Німеччини було зумовлене активною діяльністю резидентів (32,8%), які становили три чверті її загального приросту. У Франції, навпаки, спостерігалось зниження подач резидентів на 5,8%, тоді як кількість подач нерезидентів зросла на приблизно таку ж кількість (5,3%).

Тоді як заявники з чотирьох країн-лідерів подали більшість своїх заявок або за кордоном, або в регіональному офісі, представники Китаю подавали заявки майже виключно вдома. Як і китайські заявники, заявники з Японії, Республіки Корея, Російської Федерації та України також подавали заявки переважно в національних офісах, що відображає зростання впевненості у діяльності національних офісів як надійних інститутів. Загальна кількість прийнятих заявок щодо нових сортів рослин збільшилася на 3,5% у 2018 р., що є позитивним зрушенням на тлі скорочення у 2017 р. Науковцями винайдено 13 300 найменувань сортів рослин, загальна кількість яких за 2018 р. була лише трохи нижчою за останній час порівняно з 2016 р. (13 390 назв) (рис. 4).

CPVO прийняв найбільше нових назв – 2 757. Це значний здобуток у реалізації інтелектуального капіталу провідних країн світу у сфері рослинництва. Такий показник необхідно вважати позитивним, незважаючи на незначне річне падіння на 3,8%. Китай – основний рушій світового зростання – отримав заявки на 2 395 назв, що на 45,5% більше, ніж роком раніше. За Європою (CPVO) та офісом Китаю йдуть представництва США (1 424), України (1 021) та Японії (758).

Офіси США (–11,2%) та Японії (–6,7%) зазнали загального зниження кількості прийнятих заявок на назви сортів. На відміну від цих країн український офіс збільшив кількість виданих ним назв на 15,1% у 2018 р.

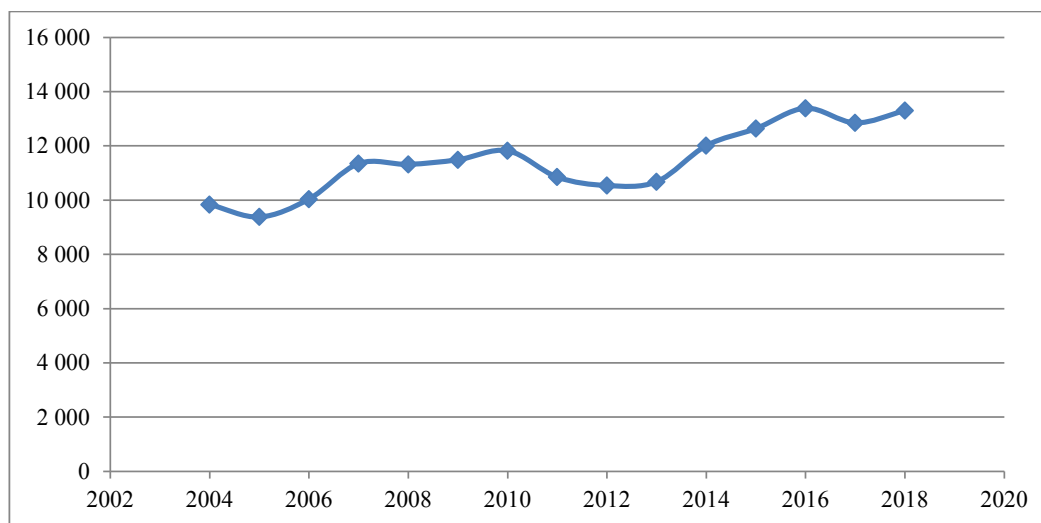

Рис. 4. Загальна кількість прийнятих заявок на винайдені сорти рослин у світі за 2004–2018 рр. [4]

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Як показали проведені дослідження, торговій марці як інтелектуальній власності надається пріоритетне значення на сучасних ринках. Євроінтеграційні процеси в Україні спонукають українських виробників до активізації процедур реєстрації торгових марок, сприяють їх зростанню як на національному, так і на міжнародному ринку. Це полегшить просування вітчизняної продукції, зокрема за межі країни. Подальші дослідження у цій сфері можуть стосуватися розроблення ефективних систем розвитку торгових марок українських компаній з урахуванням динаміки міжнародних ринків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Trademarks. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter2.pdf (дата звернення: 10.10.2019).
2. Регистрация торговых марок в Украине и мире. URL: <https://patent.grades.ua/chto-daet-registraciya-torgovoj-marki> (дата звернення: 10.10.2019).
3. ДУМКА: За продуктивністю АПК України відстає від розвинених країн. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/dumka-za-produktivnistu-apk-ukraini-vidstae-vid-rozvinenih-krajin> (дата звернення: 10.10.2019).
4. Plant varieties. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter4.pdf (дата звернення: 10.10.2019).
5. Geographical indications. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter5.pdf (дата звернення: 10.10.2019).
6. Сайт МВФ. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/WEOWORLD>
7. Creative economy. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter6.pdf
8. Innovations and Fighting Global Economic Problems / N.G. Vovchenko et al. *Contemporary economics*. 2016. № 10(4). P. 289–298. DOI: 10.5709/ce.1897-9254.216
9. The Peculiarities of State Regulation of Innovation Activities of Enterprises in the Global Economy / Y.A. Kolesnikov et al. *Contemporary economics*. 2016. № 10(4). P. 343–352. DOI: 10.5709/ce.1897-9254.221

REFERENCES:

1. Trademarks. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter2.pdf (accessed 10.10.2019).
2. Registratsiya torgovyih marok v Ukraine i v mire. URL: <https://patent.grades.ua/chto-daet-registraciya-torgovoj-marki> (accessed 10.10.2019).
3. OPINION: In terms of productivity, Ukraine's agro-industrial complex lags behind developed countries. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/dumka-za-produktivnistu-apk-ukraini-vidstae-vid-rozvinenih-krajin> (accessed 10.10.2019).
4. Plant varieties. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter4.pdf (accessed 10.10.2019).
5. Geographical indications. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter5.pdf (accessed 10.10.2019).
6. IMF website (2020). Available at: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/WEOWORLD> (accessed 10 May 2020).
7. Creative economy (2020). Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_941_2019-chapter6.pdf (accessed 10 May 2020).
8. Vovchenko, Natalia, Ivanova, Olga, Kostoglodova, Elena (2016). Innovations and Fighting Global Economic Problems. *Contemporary economics*, 10(4), 289–298. doi: 10.5709/ce.1897-9254.216
9. Kolesnikov, Yuri, Epifanova, Tatiana, Usenko, Anastasia with coauthors (2016). The Peculiarities of State Regulation of Innovation Activities of Enterprises in the Global Economy. *Contemporary economics*, 10(4), 343–352. doi: 10.5709/ce.1897-9254.221